

Jeugdcriminaliteit Noord-Nederland in kaart

Oktober 2017

FRIES SOCIAAL
PLANBUREAU

Sociaal
Planbureau
Groningen

trend
bureau
drenthe

Inleiding

Jeugdcriminaliteit in Noord-Nederland

In de adolescentie hoort het verkennen van grenzen tot het 'normale' opgroeigedrag. Jongeren zijn dan ook voor een groot deel verantwoordelijk voor de geregistreerde criminaliteit. Risicofactoren voor het daadwerkelijk plegen van een delict kunnen worden onderscheiden in persoonskenmerken en factoren in de omgeving van de jongere. Risicovolle persoonskenmerken zijn bijvoorbeeld gevoeligheid voor beloning, problemen met impulsbeheersing, een laag IQ en gevoeligheid voor groepsdruk. Een voorbeeld van een risicofactor in de omgeving van de jongere is de gezinssituatie. Jongeren die delinquent gedrag vertonen komen vaker uit een instabiel gezin dat worstelt met problemen als huiselijk geweld of schulden. Ook het behoren tot een verkeerde vriendengroep kan kwetsbare jongeren op het criminele pad brengen.

Met deze publicatie brengen we, aan de hand van de jeugdstrafrechtkenen, de stand van zaken rondom jeugdcriminaliteit in Noord-Nederland in beeld. Welk percentage van de jeugdigen in Groningen, Fryslân en Drenthe komt met de politie in aanraking? Op welke wijze worden zij gestraft? En welke organisaties zijn betrokken bij het opleggen en uitvoeren van sancties voor delinquente jeugdigen?

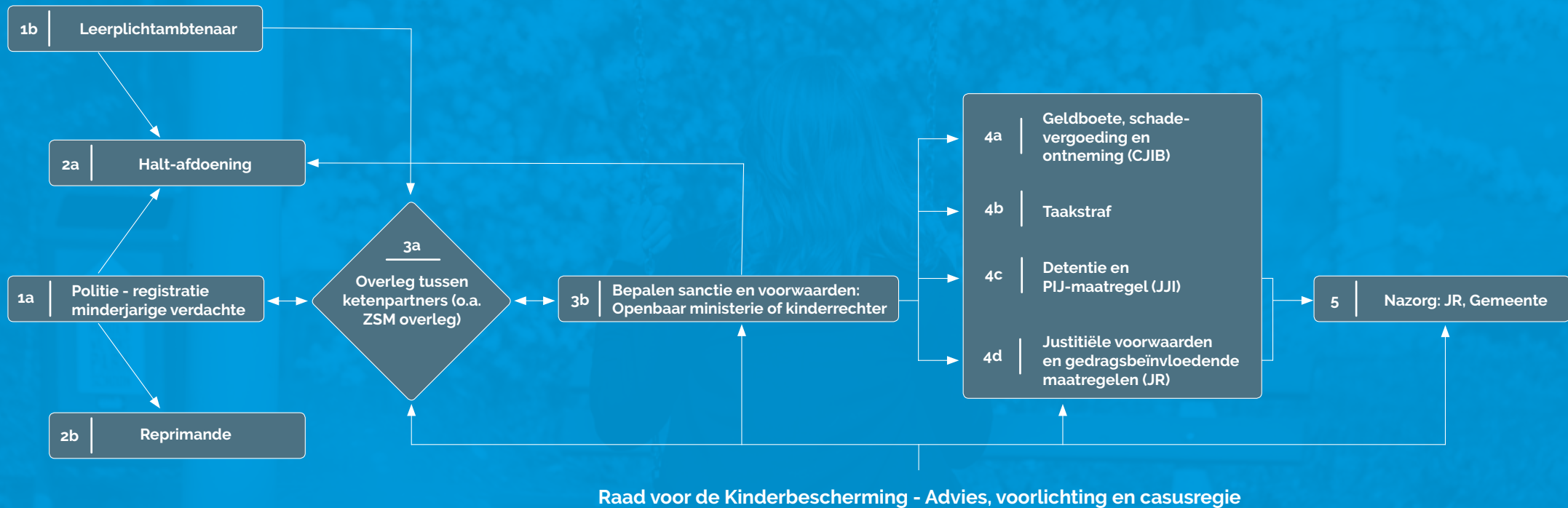
Jeugdcriminaliteit en strafrecht

Bij strafbare feiten wordt onderscheid gemaakt tussen overtredingen en misdrijven. Voorbeelden van overtredingen zijn fietsen zonder licht, zwartrijden en schoolverzuim. Het woord criminaliteit wordt gebruikt voor misdrijven, zoals vernieling, winkeldiefstal, zware mishandeling en moord. Wanneer een minderjarige daarvoor verantwoordelijk is spreken we over jeugdcriminaliteit. Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat de hersenontwikkeling op de leeftijd van 18 jaar nog niet is voltooid. Deze kennis leidde in 2014 tot de invoering van het adolescentenstrafrecht. Het **uitgangspunt** blijft dat minderjarige verdachten (12 tot 18 jaar) worden berecht volgens het jeugdstrafrecht, en verdachten van 18 jaar en ouder volgens het volwassenenrecht. Verdachten tussen 16 en 23 jaar kunnen nu volgens het jeugdstrafrecht of volgens het volwassenenstrafrecht worden berecht (**Ministerie van VenJ, 2014**). Daarmee is de grens tussen het jeugdstrafrecht en het volwassenenstrafrecht flexibeler geworden en kan meer maatwerk worden geleverd. **Kinderen onder de 12 jaar** kunnen niet strafrechtelijk worden vervolgd. Wanneer zij als verdachte van het plegen van een delict in aanraking komen met de politie, doet de politie een zorgmelding bij **Veilig Thuis**. Deze zorgmelding kan leiden tot een onderzoek naar de gezinssituatie van het kind en het aanbieden van hulp.

Vereenvoudigde weergave van de jeugdstrafketen

Figuur 1

Beleid en de jeugdstrafrechtketen

De meeste jeugdige delinquenten hebben een korte (criminele) carrière. Wanneer de volwassenheid wordt bereikt stoppen zij met het plegen van delicten. Een klein deel is van het 'persistente type': deze groep begint de criminele carrière al vroeg (onder de 12 jaar), pleegt vaak delicten en blijft dit doen tot ver in de volwassenheid. De overheid wil dan ook zo vroeg mogelijk de jeugdigen in beeld krijgen die een groter risico lopen in de criminaliteit te belanden. Jeugdigen die een delict hebben gepleegd doorlopen de jeugdstrafrechtketen (figuur 1). Deze keten loopt van het eerste contact met de politie tot en met de nazorg. In de jeugdstrafrechtketen werken verschillende organisaties samen, zoals de politie, Halt, de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), het Openbaar Ministerie (OM) en **Jeugdreclassering**. Zij werken onder andere samen via verschillende overleggen, waarin de jeugdigen worden besproken. Een van deze overleggen is **ZSM**, dat in 2013 is ingevoerd en staat voor Zorgvuldig, Snel en op Maat. Het gros van de jeugdstrafzaken wordt tijdens dit overleg besproken. De ketenpartners beoordelen de meest passende aanpak om te voorkomen dat de jeugdige opnieuw een strafbaar feit pleegt.

JR=Jeugdreclassering
JJI=Justitiële Jeugdinrichtingen
CJIB=Centraal Justitieel Incassobureau
RvdK=Raad voor de Kinderbescherming
PIJ=Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen
ZSM=Zorgvuldig, Snel en op Maat

► In aanraking met de politie

Naar Halt

Naar het OM

Raad voor de Kinderbescherming

Jeugdreclassering

Minderjarigen steeds minder geregistreerd als verdachten

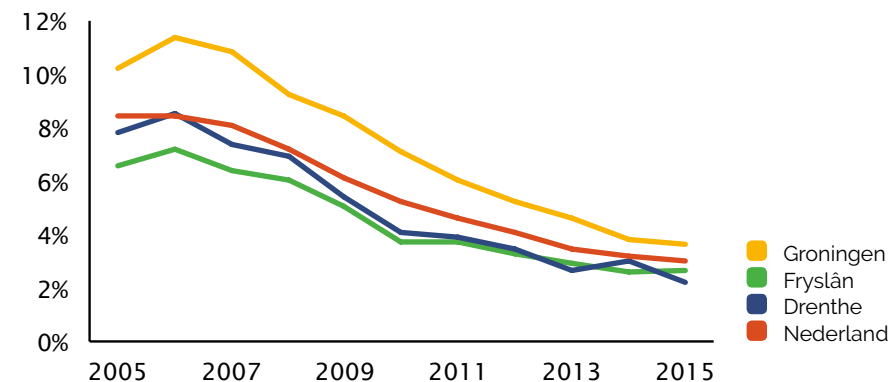
In 2005 werd 8% van de minderjarigen (12 tot 18 jaar) in Noord-Nederland door de politie als verdachte van een misdrijf geregistreerd. In 2015 was dit aandeel fors afgenomen tot 2,8%. Dit aandeel ligt ongeveer op landelijk niveau (3%). Iemand wordt als verdachte van een misdrijf geregistreerd wanneer de politie een redelijk vermoeden heeft dat die persoon schuldig is aan het misdrijf. In 2015 werden in Noord-Nederland 3545 minderjarigen als verdachten geregistreerd, een daling van 65% in vergelijking met 2005. Landelijk was de afname 60% in deze periode. De afname van de geregistreerde jeugdcriminaliteit is niet alleen een (Noord-)Nederlands fenomeen. Ook in de meeste andere westerse landen zien we dezelfde trend. Een deel van de verklaring voor de afname ligt mogelijk in de opkomst van de smartphone en de populariteit van sociale media, die de (vrije)tijdsbesteding van jeugdigen hebben veranderd. Mogelijk zijn jongeren 'meer met schermen bezig' en brengen zij minder tijd door in het rondhangen op straat in (al dan niet problematische) jeugdgroepen.

De politie in de keten

De politie is de eerste schakel in de jeugdstrafrechtketen. De politie kan ervoor kiezen de jeugdige een reprimande te geven. Een reprimande houdt in dat de jeugdige door de politie als verdachte wordt geregistreerd en dat er een mondelinge waarschuwing wordt gegeven. Daarnaast worden de ouders in kennis gesteld en wordt eventuele schade vergoed. De politie kan ook een boete uitdelen, de jeugdige naar Halt verwijzen of een proces-verbaal inzenden naar het OM. De officier van justitie beslist dan over de afhandeling van een zaak.

Percentage minderjarige geregistreerde verdachten in Groningen, Fryslân en Drenthe, 2005-2015

Bron: CBS, 2016

Politiecijfers

In deze publicatie is gebruikgemaakt van politie- en justitiestatistieken. Het is belangrijk op te merken dat slechts een deel van de gepleegde delicten, naar schatting ongeveer een derde, bekend wordt bij de politie. Een deel van de gepleegde criminaliteit wordt immers niet door de burgers bij de politie aangegeven of niet door de politie opgespoord. Zo is er nog weinig zicht op de mate waarin jeugdigen online delicten plegen.

► In aanraking met de politie

Naar Halt

Naar het OM

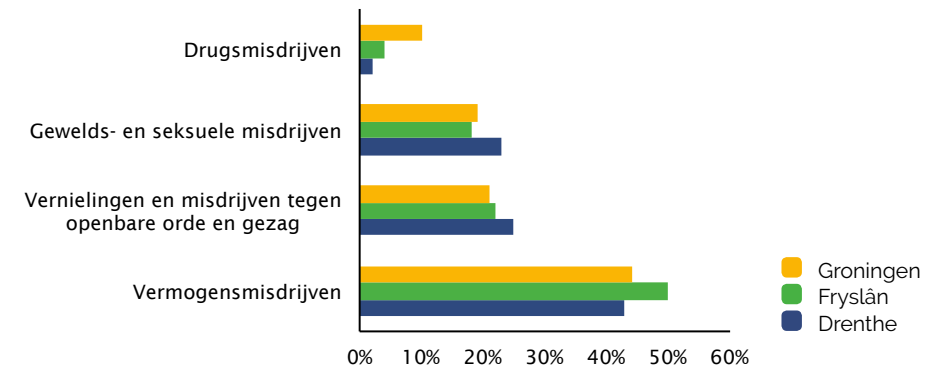
Raad voor de Kinderbescherming

Jeugdrechtclassering

Jeugdigen het vaakst verdacht van vermogensmisdrijven

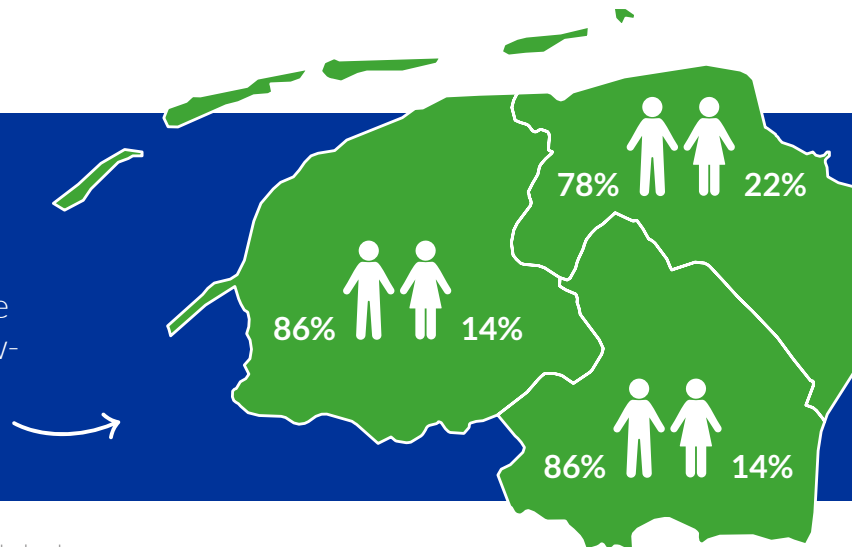
In de drie noordelijke provincies werden minderjarigen in 2015 door de politie het vaakst verdacht van een vermogensmisdrijf, zoals diefstal of inbraak. In Fryslân was het aandeel vermogensmisdrijven het grootst, namelijk de helft, gevolgd door Groningen (44%) en Drenthe (43%). Ook landelijk werden jeugdigen het vaakst verdacht van vermogensmisdrijven (51%). In Drenthe werden minderjarigen iets vaker verdacht van vernielingen en gewelds- en seksuele misdrijven dan hun leeftijdsgenoten in Fryslân en Groningen. Deze verschillen zijn echter niet groot. Het aandeel drugsmisdrijven in Groningen (10%) was in 2015 behoorlijk hoger dan in Fryslân (4%) en Drenthe (2%). Groningen week daarmee ook sterk af van het landelijke percentage dat op 3% lag. Dit hoge cijfer in Groningen heeft volgens de politie te maken met één specifieke drugszaak waar meerdere minderjarigen bij waren betrokken en zijn geregistreerd als verdachte.

Aandeel geregistreerde minderjarige verdachten naar meest voorkomende misdrijven in Groningen, Fryslân en Drenthe, 2015

Bron: CBS, 2016

Minderjarige geregistreerde verdachten naar man/vrouw-verhouding, 2015

Landelijk:

▶ **Naar Halt**

Naar het OM

Raad voor de Kinderbescherming

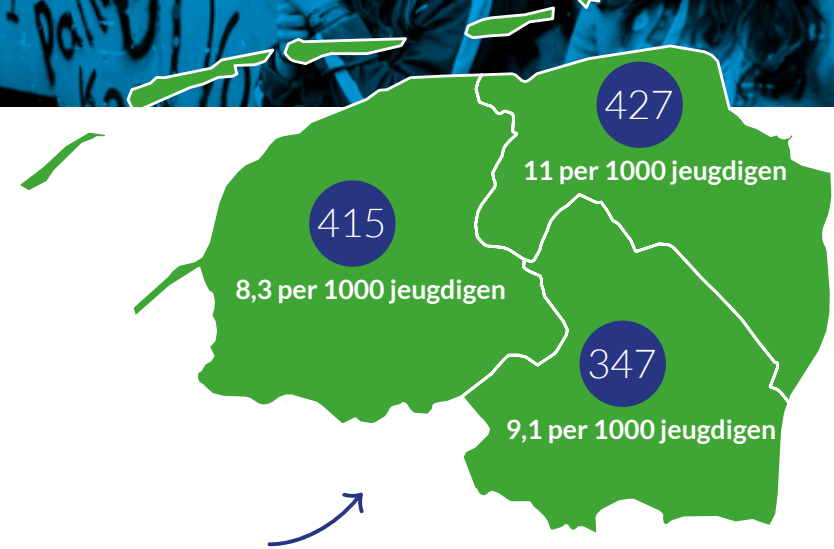
Jeugdreclassering

Het vaakst Halt-straffen in Groningen

In 2016 werden in Noord-Nederland 1189 jeugdigen naar Halt verwezen, een afname van 5% in vergelijking met 2015. Landelijk nam het aantal verwijzingen naar Halt juist met 6% toe. Alleen in Drenthe steeg het aantal Halt-jeugdigen in 2016 in vergelijking met een jaar eerder (+9%). In Groningen (-9%) en Fryslân (-11%) nam dit aantal af. Deze afname is mogelijk het gevolg van onduidelijkheid over veranderde wetgeving rond consultatie- en verhoorbijstand. Hierdoor kunnen politiemensen geneigd zijn eerder te kiezen voor een reprimande dan voor een Halt-straf. Bovendien lijkt het aantal delicten waarvoor een Halt-straf op zijn plaats is af te nemen. In de drie noordelijke provincies werden jeugdigen het vaakst voor vermogensdelicten naar Halt verwezen. Het aandeel van schoolverzuim in het totaal aantal Halt-verwijzingen was in 2016 het grootst in Groningen (27%). In Drenthe (23%) en Fryslân (16%) vormde schoolverzuim een kleiner aandeel. Ten slotte is het verschil in de aantallen Haltverwijzingen voor baldadigheid opvallend. Dit aantal is in Fryslân 27, in Groningen en Drenthe slechts 7 en 5.

De Halt-straf

Jeugdigen van 12 tot 18 jaar die zich schuldig hebben gemaakt aan bijvoorbeeld winkeldiefstal, vernieling of spijbelen krijgen, onder bepaalde **voorwaarden**, een Halt-straf aangeboden. Een Halt-straf bestaat uit gesprekken met de jeugdige en zijn ouders, excuus aanbieden aan het slachtoffer of een gesprek met alle betrokkenen (herstelgesprek) het vergoeden van de aangerichte schade en het uitvoeren van een leer- of werkopdracht. Door deelname aan Halt kunnen jeugdigen voorkomen dat zij een strafblad krijgen. Als de jeugdige (extra) zorg nodig heeft, verwijst Halt de jeugdige door naar jeugdhulp of een gecertificeerde instelling.

Aantal verwijzingen naar Halt per 1000 jeugdigen in Groningen, Fryslân en Drenthe (2016)

Bron: Halt, Team Noord-Nederland, 2017

Landelijk:

17.030

13,9 per 1000 jeugdigen

Schoolverzuim en Halt

Voor schoolverzuim is een speciale Halt-straf ontwikkeld. Schoolverzuim is geen misdrijf, maar een overtreding en geldt als een risico voor jeugd-criminaliteit. Zo spelen bij schoolverzuim gezinsproblemen vaak een rol. Wanneer een leerling meer dan negen uur heeft verzuimd, twaalf keer of meer te laat is gekomen en maatregelen van school niet helpen, kan de leerplichtambtenaar de leerling naar Halt verwijzen.

In aanraking met de politie

Naar Halt

▶ Naar het OM

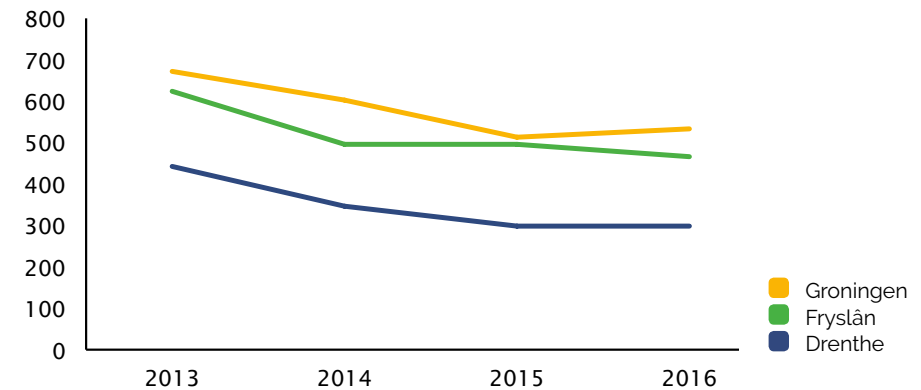
Raad voor de Kinderbescherming

Jeugdreclassering

Daling aantal jeugdzaken bij het OM

In de afgelopen jaren is de instroom van het aantal jeugdzaken bij het OM in Noord-Nederland met een kwart gedaald, van 1742 jeugdzaken in 2013 naar 1299 in 2016. Het OM kan jeugdzaken op verschillende wijzen afdoen (zie kader). Zo kan het OM de jeugdige een transactie aanbieden. Door het betalen van een geldsom of het voldoen aan bepaalde voorwaarden kan de verdachte, bij lichte misdrijven, voorkomen dat hij voor de rechter moet komen. Het aantal transacties is in de periode 2013-2016 aanzienlijk gedaald, van 527 in 2013 naar 312 in 2016. In het geval van een zwaarder delict volgt een dagvaarding voor de kinderrechter. Het aantal dagvaardingen is in de afgelopen jaren gedaald, van 554 in 2013 naar 489 drie jaar later. Het aandeel dagvaardingen ten opzichte van alle jeugdzaken is juist gestegen, van 31% in 2013 naar 35% in 2016. Mogelijk plegen jeugdigen vaker meer ernstige delicten, waarvoor een transactie ontoereikend is en een dagvaarding op zijn plaats is. Het aantal septs, waarbij het OM een zaak tegen een verdachte niet doorzet vanwege het algemeen belang of onvoldoende bewijs, is tussen 2013 en 2016 met 17% (55 septs) toegenomen.

Instroom jeugdzaken OM Noord-Nederland, 2013-2016

Bron: Openbaar Ministerie Noord-Nederland, 2017

Naar het OM

Wanneer een jeugdzaak niet buiten het strafrecht kan worden afgedaan, of wanneer een jeugdige de Halt-straf niet succesvol afrondt, dan zendt de politie (of de leerplichtambtenaar) het proces-verbaal naar het Openbaar Ministerie. Het OM kan besluiten tot de volgende sancties of vervolgstappen: seponeren, oftewel niet vervolgen, het aanbieden van een transactie, het uitvaardigen van een strafbeschikking of het voorleggen van de zaak aan de rechter (dagvaarden).

In aanraking met de politie

Naar Halt

Naar het OM

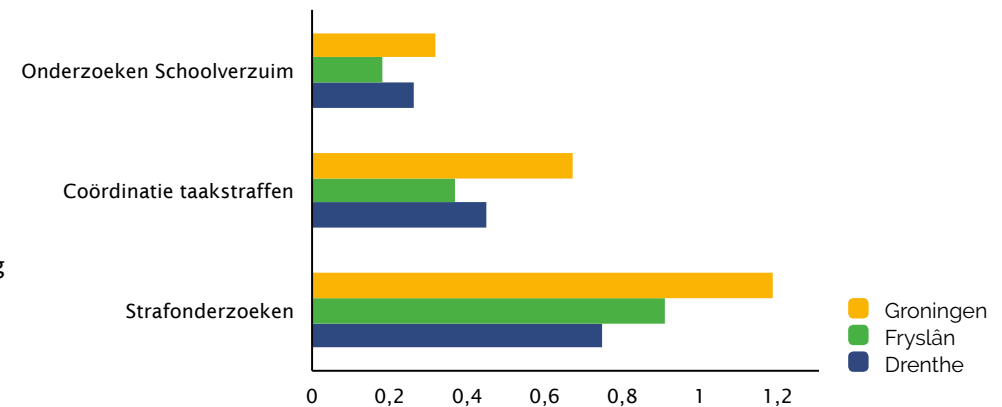
▶ Raad voor de Kinderbescherming

Jeugdreclassering

Minder onderzoeken door de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK)

In 2016 voerde de RvdK in Noord-Nederland 1195 strafonderzoeken, 619 coördinatiezaken taakstraffen en 310 onderzoeken naar schoolverzuim uit. In 2016 daalden de cijfers voor al deze drie taken in vergelijking met 2015. Voor het aantal strafonderzoeken bedroeg de daling 12%, voor coördinatiezaken taakstraffen 14% en voor de onderzoeken schoolverzuim 8%. In Fryslân daalde het aantal onderzoeken schoolverzuim aanzienlijk (-28%). In Drenthe steeg dit aantal juist met 7%. In Groningen bleef het aantal onderzoeken schoolverzuim gelijk (122). Het aantal strafonderzoeken (-12%) en coördinatiezaken taakstraffen (-14%) daalde in Noord-Nederland sterker dan landelijk (respectievelijk -7% en -7%). Deze cijfers van de RvdK dalen al sinds enkele jaren, zowel landelijk als in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Deze daling heeft volgens de RvdK te maken met de algemene daling van de jeugdcriminaliteit. Daarnaast daalt ook het aantal dagvaardingszaken bij het OM. Bij een dagvaardingszaak wordt altijd een strafonderzoek uitgevoerd door de RvdK.

Het percentage jeugdigen in Groningen, Fryslân en Drenthe waarbij de Raad voor de Kinderbescherming betrokken was, 2016

Bron: Raad voor de Kinderbescherming, 2017

Raad voor de Kinderbescherming

De Raad voor de Kinderbescherming is een uitvoeringsorganisatie van het **Ministerie van Veiligheid en Justitie**. Bij een melding van schoolverzuim en wanneer een jongere van 12 tot 18 jaar een strafbaar feit pleegt, adviseert de RvdK het OM en de rechtbank over de eventuele straf en hulpverlening. Daarvoor doet de Raad onderzoek naar de situatie van het kind en zijn ontwikkeling. Verder coördineert de Raad bij de uitvoering van taakstraffen en zorgt de RvdK ervoor dat betrokken instanties samenwerken bij de afhandeling van een strafzaak (casusregie).

In aanraking met de politie

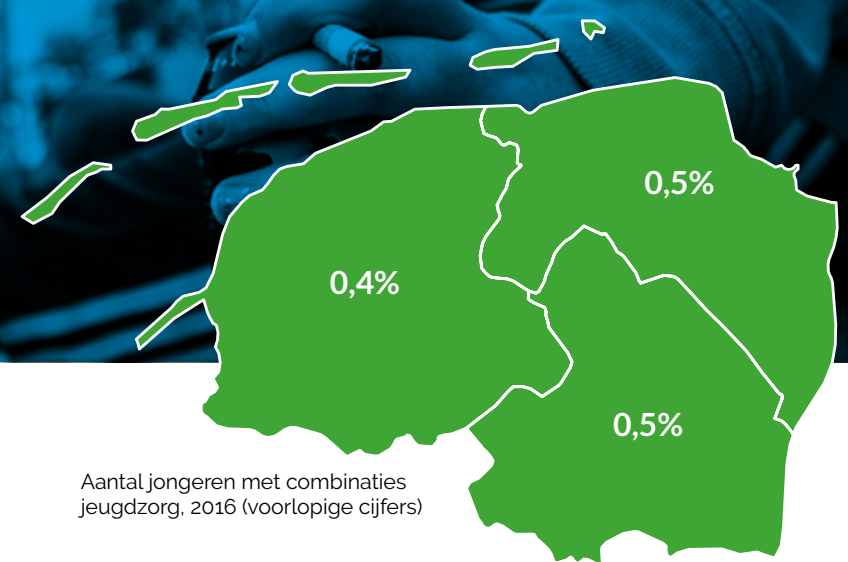
Naar Halt

Naar het OM

Raad voor de Kinderbescherming

▶ Jeugdreclassering

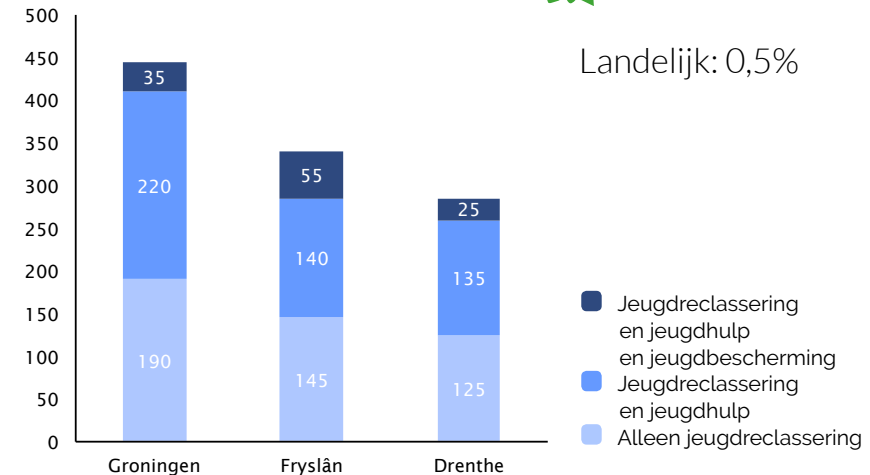
Percentages jeugdigen met maatregel jeugdreclassering

Daling van het aantal jeugdigen met een maatregel jeugdreclassering (JR)

In de provincie Groningen lag het aandeel jeugdigen met JR in 2016 hoger (5,1 per 1000 jeugdigen) dan in Drenthe (4,7) en Fryslân (3,9). Landelijk lag dit op 4,7 per 1.000 jeugdigen. Zowel landelijk als in de drie noordelijke provincies daalde het aandeel in 2016 ten opzichte van 2015. In Groningen was de sterkste daling, van 515 jeugdigen met JR in 2015 naar 455 in 2016 (-11%), gevolgd door Fryslân (-6,8%) en Drenthe (-3,3%). Meer dan de helft van de jeugdigen (58%) met een maatregel jeugdreclassering kreeg daarnaast nog een andere vorm van jeugdzorg. In Fryslân kregen jeugdigen met JR vaker (16%) ook een maatregel jeugdbescherming en jeugdhulp dan in Drenthe (9%) en Groningen (8%). Ten slotte valt op dat het aantal keren dat jeugdigen in Noord-Nederland een tweede maatregel jeugdreclassering krijgen opgelegd, het zogenaamde herhaald beroep, is gestegen. Van herhaald beroep is sprake als de jongere in de periode van 1 januari 2011 tot de start van de tweede maatregel al een jeugdreclasseringsmaatregel heeft ontvangen. In 2015 was bij 4% van de trajecten sprake van herhaald beroep, in 2016 bij 7%.

Aantal jongeren met combinaties jeugdzorg, 2016 (voorlopige cijfers)

Bron: CBS, 2017

Individuele Trajectbegeleiding

Het aantal intensieve begeleidingstrajecten voor jeugdigen met structureel crimineel gedrag (ITB-harde kern) in Noord-Nederland daalde van 4,9% in 2015 naar 1,6% in 2016. Landelijk daalde dit percentage van 3,5% naar 3,1%. Ook het aantal begeleidingstrajecten dat te maken heeft met integratieproblematiek (ITB Criem) nam af, van 2,8% in 2015 naar 1,6% in 2016. ITB Criem is een individueel begeleidingstraject voor jeugdigen van allochtone afkomst die één of meerdere delicten hebben gepleegd en waarbij gebrekkige integratie een mogelijke factor is voor het plegen van deze delicten.

Wanneer jeugdreclassering en wat is het doel?

Jeugdreclassering is een vorm van jeugdzorg, waarbij de jongere wordt geholpen, begeleid en gecontroleerd. Het doel van jeugdreclassering is om het gedrag van de jongere te veranderen en te voorkomen dat de jongere nogmaals een misdrijf pleegt. De strafrechter of de officier van justitie kan jeugdreclassering opleggen. Ook kan jeugdreclassering op initiatief van de RvdK vrijwillige worden opgestart.

De geregistreeerde jeugdcriminaliteit in Noord-Nederland daalt

De geregistreeerde jeugdcriminaliteit in Noord-Nederland is in de afgelopen tien jaar fors afgenomen. Het aantal geregistreeerde minderjarige verdachten van een misdrijf daalde in de drie noordelijke provincies met zo'n 65%. Landelijk daalde dit cijfer met 60%. Niet alleen de officiële registraties door politie en justitie laten een daling zien. Deze trend zien we ook in slachtofferschap en zelfgerapporteerd daderschap onder jeugdigen in heel Nederland, al laat deze afname een minder sterk verloop zien (Van der Laan, e.a., 2017). Volgens Berghuis en De Waard (2017) lijkt de verminderde bereidheid van de politie om werk te maken van kleine overtredingen bij te dragen aan de daling van de geregistreeerde jeugdcriminaliteit in Nederland. Volgens de politie is er in Noord-Nederland echter een focus op jeugdcriminaliteit, ongeacht het delict. Bovendien heeft de politie haar aanpak rond jeugdigen aangepast om tot een betere bestrijding van jeugdcriminaliteit te komen. Een andere belangrijke verklaring voor de daling wordt gezocht in een combinatie van verschillende criminaliteit dempende factoren. Te denken valt aan meer misdaadpreventie, minder alcoholgebruik, minder voortijdige schoolverlaters, grotere tevredenheid met de leefsituatie en een veranderde invulling van de vrije tijd door de opkomst van de smartphone en de sociale media (onder andere Berghuis en De Waard, 2017). Er is nog weinig bekend over de mate waarin jeugdigen online delicten plegen. Mogelijk heeft er (deels) een verschuiving plaatsgevonden van offline naar online criminaliteit. In de landelijke Monitor Jeugdcriminaliteit (Van der Laan en Goudriaan, 2016) gaf 31% van de deelnemende jeugdigen aan in het voorgaande jaar een

online delict te hebben gepleegd. Deze delicten variëren van het pesten van leeftijdsgenoten via internet tot online bedreiging, het verspreiden van seksueel getint beeldmateriaal en het inloggen op een computer zonder toestemming.

Indien jeugdigen toch in aanraking komen met politie (2,8% in 2015), worden zij doorverwezen binnen de jeugdstrafrechtketen (figuur 1). Het jeugdstrafrecht heeft vooral een pedagogische doelstelling, namelijk het voorkomen dat jeugdigen opnieuw een strafbaar feit plegen. Een groot deel van de jeugdigen wordt dan ook naar Halt verwezen en in de gelegenheid gesteld een strafblad te ontlopen. Over het algemeen lijkt de jeugdcriminaliteit in Noord-Nederland zich positief te ontwikkelen. Immers, het aandeel jeugdigen dat als verdachte door de politie wordt geregistreeerd is fors afgenomen, de instroom van jeugdzaken bij het Openbaar Ministerie daalt al jaren en ook het aantal onderzoeken dat de Raad voor de Kinderbescherming uitvoert op het gebied van jeugdcriminaliteit neemt af. Desalniettemin is enige voorzichtigheid geboden. Ten eerste dalen de politiecijfers vele malen sterker dan de criminaliteitscijfers die jeugdigen zelf rapporteren. Ten tweede is er nog (te) weinig zicht op online delinquentie door jeugdigen. Ten derde lijkt het aandeel dagvaardingszaken bij het OM ieder jaar groter te worden. Het is goed mogelijk dat de groep die 'overblijft' zich meer toelegt op zwaardere delicten.

Colofon

Bronnen

Bureau Beke (2016)	Kijk op jeugdcriminaliteit
CBS (2010)	Risicofactoren voor voortijdig schoolverlaten en jeugdcriminaliteit
CBS (2011)	Toelichting op Standaardclassificatie Misdrijven 2010
CBS (2016)	Geregistr. criminaliteit; soort misdrijf, regio (indeling 2016) 2005-2015
CBS (2017)	Indicatoren jeugdzorg; gemeenten
CBS (2017)	Jeugdreclasseringstrajecten; regio
CBS (2017)	Jongeren met meerdere vormen van jeugdzorg; regio (gemeente)
CBS (2017)	Indicatoren jeugdzorg; gemeenten
Bureau Halt	Halt (2017)
Openbaar Ministerie	Openbaar Ministerie Noord-Nederland (2017)
Openbaar Ministerie	Schoolverzuim/spijbelen
Raad voor de Kinderbescherming	Raad voor de Kinderbescherming (2017)
WODC (2016)	Monitor Jeugdcriminaliteit
WODC (2017)	Dalende jeugdcriminaliteit

Auteurs

Arjen Brander
Bianca Bijlsma
Femke de Haan

Contact

Arjen Brander
abrande@friessociaalplanbureau.nl
06 411 451 50

Femke de Haan
f.dehaan@sociaalplanbureaugroningen.nl
f.dehaan@trendbureaudrenthe.nl
06 525 896 14

Vormgeving

Jongens van de Jong

